

**TAARIFA YA MUHTASARI WA MSWADA WA SHERIA
YA KUFUTA SHERIA YA UCHAGUZI NAM. 11 YA
1984 NA KUTUNGA SHERIA YA UCHAGUZI YA
MWAKA 2017 NA MASUALA MENGINE
YANAYOHUSIANA NAYO**

1. UTANGULIZI

Mheshimiwa Spika, awali ya yote hatunabudi kumshukuru Mwenyezi Mungu Mtukufu ambae ametujaalia neema ya uhai na uzima na tunamuomba akibariki kikao chetu hiki ili kifikie malengo yaliyokusudiwa.

Mheshimiwa Spika, naomba uniruhusu kukushukuru wewe Mheshimiwa Spika, Kamati ya Viongozi Wakuu wa Kitaifa pamoja na waheshimiwa

Wajumbe wote wa Baraza la Wawakilishi kwa mashirikiano makubwa mnayotupa.

Mheshimiwa Spika, kwa ruhusa yako naomba kuwasilisha Mswada wa Sheria ya kufuta Sheria ya Uchaguzi Nam. 11 ya mwaka 1984 na kutunga Sheria ya Uchaguzi ya mwaka 2017 na Masuala Mengine yanayohusiana nayo.

2.HISTORIA

Mheshimiwa Spika,

Uchaguzi wa vyama vingi vya siasa hapa Zanzibar kwa mara ya kwanza uliendeshwa tarehe 22 Julai, 1957 ambao ulifuatiwa na chaguzi nyengine za vyama vingi zilizoendeshwa tarehe 17 Januari 1961,

tarehe 1 Juni 1961 na tarehe 8 hadi 11 Juni 1963. Chaguzi zote hizo zilisimamiwa na Kamishna wa Uchaguzi (Election Commissioner) chini ya Sheria ya Baraza la Kutunga Sheria ya 1957 (*Legislative Council Election Decree 1957*) na Marekebisho yake ya mwaka 1961 na 1963 ya Sheria za Zanzibar “Chapter 89”. Hivyo, hata miaka ya nyuma tumekuwa na utaratibu wa kufanya marekebisho ya Sheria ili kukidhi mahitaji ya wakati husikana kurekebisha mafungufu yanayojitokeza

Mheshimiwa Spika,

Baada ya Mapinduzi Matukufu ya Zanzibar ya mwaka 1964, Serikali ilitunga Sheria ya Chama cha Afro Shirazi ya mwaka 1965 (The Afro Shirazi Party

Decree, 1965) ambayo ilianzisha mfumo wa chama kimoja cha siasa. Chini ya Sheria hiyo hakukuwa na uchaguzi wowote uliofanyika kwa kipindi cha miaka 17.

Mheshimiwa Spika,

Utaratibu wa kuwachagua viongozi ulianzishwa tena mwaka 1980 kupitia Katiba ya Zanzibar ya 1979. Chini ya Katiba hiyo na Sheria ya Uchaguzi wa Rais wa Zanzibar na Mwenyekiti wa Baraza la Mapinduzi ya mwaka 1980, uliwezesha kufanyika uchaguzi tarehe 26 Oktoba 1980 na tarehe 19 Aprili 1984.

Mheshimiwa Spika,

Katiba ya Zanzibar iliyotungwa mwaka 1984 ilipelekea kutungwa kwa Sheria ya Uchaguzi Namba 11 ya mwaka 1984 ambayo iliweka utaratibu wa kusimamia uendeshaji wa jumla wa uchaguzi wa Rais wa Zanzibar na Wajumbe wa Baraza la Wawakilishi. Chini ya Sheria hii ya Uchaguzi, Zanzibar iliendesha chaguzi za Rais za tarehe 13 Oktoba 1985 na tarehe 21 Oktoba 1990 chini ya mfumo wa chama kimoja.

Mheshimiwa Spika,

Kufuatia mabadiliko ya Katiba ya mwaka 1992 kwa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania kuwa na mfumo wa vyama vingi vya siasa, Sheria hiyo ilifanyiwa

marekebisho makubwa ili kukidhi haja ya kusimamia chaguzi katika mfumo wa siasa wa vyama vingi kupitia marekebisho ya pili ya Sheria ya Uchaguzi Namba 8 ya mwaka 1992. Baada ya marekebisho hayo chaguzi mbili za mwanzo za vyama vingi zilifanyika tarehe 22 Oktoba 1995 na tarehe 29 Oktoba 2000. Baada ya hapo 2002 yalifanyika tena marekebisho makubwa ya sheria ya uchaguzi na mara ya mwisho kufanyika ilikuwa ni mwaka 2004 baada ya hapo hakuna marekebisho zaidi yaliyofanyika. Hivyo, baada ya kuonekana mapungufu mbalimbali, Serikali imeamua kufanya marekebisho ili kuondoa mapungufu yaliopo kwa kupata Sheria bora inayoendana na wakati.

3. MUHTASARI WA SHERIA YA UCHAGUZI (1984)

Mheshimiwa Spika,

Kwa muhtasari Sheria ya Uchaguzi ya mwaka 1984 tangu ilipotungwa imefanyiwa marekebisho mara nane (8) chini ya Sheria za Marekebisho zifuatazo:-

- i. Sheria ya Marekebisho ya Sheria ya Uchaguzi
Nam. 4 ya 1990;
- ii. Sheria ya Marekebisho ya Sheria ya Uchaguzi
Nam. 8 ya 1992;
- iii. Sheria ya Marekebisho ya Sheria ya Uchaguzi
Nam. 14 ya 1992;
- iv. Sheria ya Marekebisho ya Sheria mbalimbali
Nam. 5 ya 1995;
- v. Sheria ya Marekebisho ya Sheria ya Uchaguzi
Nam. 3 ya 2000;

- vi. Sheria ya Marekebisho ya Sheria ya Uchaguzi
Nam. 3 ya 2001;
- vii. Sheria ya Marekebisho ya Sheria ya Uchaguzi
Nam. 12 ya 2002; na
- viii. Sheria ya Marekebisho ya Sheria ya Uchaguzi
Nam. 3 ya 2004.

4.MADHUMUNI YA MSWADA

Mheshimiwa Spika,

Madhumuni na sababu ya Mswada huu ni kufuta Sheria ya Uchaguzi Na. 11 ya 1984 na kutunga Sheria mpya ya Uchaguzi ya 2017 na mambo mengine yanayohusiana nayo. Mswada unaopendekezwa umekusudia kuimarisha usimamizi na uendeshaji wa Uchaguzi kwa kuondosha kasoro

mbali mbali za Sheria iliyo sasa. Mswada wa Sheria inayopendekezwa utasaidia mambo yafuatayo:-

- i. Kuimarisha mfumo wa uandikishaji wa wapiga kura kwa kuweka bayana utaratibu wa uwekaji hadharani taarifa za wapiga kura, uhamisho wa taarifa za wapiga kura kutoka eneo moja kwenda jengine, matumizi ya daftari na uwekaji wake.
- ii. Vile vile, Mswada unakusudia kuweka maelezo ya Kisheria ya kutosha yanayofuatisha baina ya Uchaguzi Mkuu, uchaguzi mdogo na uchaguzi wa marejeo, na kuelezea kwa kina taratibu za kisheria juu ya uteuzi wa wagombea kwa nafasi zote ikijumuisha uteuzi wa viti maalum vya wanawake katika Baraza la Wawakilishi na Mabaraza ya Serikali za Mitaa.

- iii. Mswada unakusudia kuweka maelekezo ya kisheria juu ya hatua za kuchukuliwa na Tume iwapo kutatokezea jambo litakalosababisha kutokamilika kwa uchaguzi na kuipa Tume mamlaka ya kutolea uamuzi masuala mbali mbali ya kiuchaguzi ambayo hayakuelezwa moja kwa moja katika Sheria.
- iv. Mswada pia, unakusudia kuainisha makosa ya uchaguzi na kuainisha adhabu zinazoendana na makosa hayo, pamoja na kuweka utaratibu wa usimamizi na utoaji wa vibali kwa waangalizi wa uchaguzi na wajibu wao wakati wanapokuwa hapa nchini.
- v. Aidha, Mswada huu unapiga marufuku kwa mgombea, Chama cha Siasa, Taasisi au mtu

mwengine yeyote kutangaza matokeo ya Uchaguzi kwa njia yoyote ya mawasiliano kabla ya kutangazwa rasmi na Tume ya Uchaguzi. Pia, mswada huu umeweka utaratibu mzuri wa kuweka mabango, posta na machapisho ya uchaguzi na imeweka marufuku ya kuharibu machapisho hayo bila ya kufuata utaratibu uliowekwa na Sheria hii.

5. MUUNDO WA MSWADA

Mheshimiwa Spika,

Mswada umegawika katika Sura saba na kila sura imebeba dhana inayojitegemea ili kuhakikisha msomaji anafahamu dhamira na madhumuni yaliyokusudiwa. Sura hizo ni:-

Sura ya Kwanza, imeeleza utangulizi ambao unajumuisha jina fupi na kuanza kutumika na ufafanuzi wa baadhi ya maneno ambayo yametumika katika Mswada huu.

Sura ya Pili, imeeleza Daftari la kudumu la wapiga kura na uandikishaji wa wapiga kura. Sura hii inaainisha sifa za kuweza kuandikishwa kuwa mpiga kura, na kufafanua taratibu za uandikishaji wa daftari. Aidha, sura inafafanua taratibu za pingamizi na rufaa kwa mtu aliyekataliwa kuandikishwa na msimamizi wa Kituo au Afisa Uandikishaji.

Sura ya Tatu, inafafanua maana ya Uchaguzi Mkuu na aina nyengine za uchaguzi na inaainisha sifa za watendaji wa uchaguzi na uajiri wao, utoaji wa taarifa ya uchaguzi na utayarishaji wa ratiba ya

uchaguzi. Sura pia inafafanua utaratibu wa kampeni za uchaguzi, uteuzi wa wagombea, upigaji kura, kuhesabu kura na kutangaza matokeo ya uchaguzi.

Sura ya Nne, inahusiana na uangalizi wa uchaguzi na taratibu za utoaji wa vibali vya waangalizi. Sura hii imefafanua kwa uwazi sifa za waangalizi na uwezo wa Tume kusimamia shughuli za waangalizi. Sura pia inahusiana na utoaji wa elimu ya wapiga kura na taratibu zake.

Sura ya Tano, inahusiana na migogoro na malalamiko ya uchaguzi. Mswada unafafanua kwa kina uwezo wa Tume kutatua migogoro ya kiuchaguzi inayotokea katika hatua mbali mbali za uchaguzi. Aidha, Mswada unaeleza nafasi ya Mahakama Kuu katika kuendesha malalamiko ya

uchaguzi wa Wajumbe wa Baraza la Wawakilishi na Madiwani.

Sura ya Sita, inahusu makosa na adhabu zinazohusiana na uendeshaji wa uchaguzi. Mswada umeweka bayana makosa na adhabu yanahusiana na uandikishaji, upigaji kura, kuhesabu kura, kutangaza matokeo, kampeni na uteuzi wa wagombea kwa mtu au taasisi yoyote itakayohusika.

Sura ya Saba, inaeleza masharti ya fedha na mambo mengineyo yanayojumuisha utungaji wa kanuni, kufuta na kubakiza Sheria na mambo yaliyofanywa chini ya Sheria inayofutwa.

1.HITIMISHO

Mhehimiwa Spika,

Kutungwa upya kwa Sheria ya Uchaguzi kuna umuhimu mkubwa katika kukuza demokrasia na ushirikishaji wa wahusika wa masuala ya uchaguzi. Sheria hii mpya itasaidia kuweka mfumo unaotambulika kisheria wa uendesaji na usimamizi wa chaguzi na shughuli zake na hivyo kutarahisisha utekelezaji wa kazi za Tume na kufikia malengo ya kuendesha Uchaguzi kwa uwazi, uhuru na haki na hivyo kutoa fursa kwa wananchi kutumia haki yao ya kidemokrasia kwa kuchagua viongozi wanaowataka.

Mheshimiwa Spika, Mswada huu wa Sheria unaandaliwa utaratibu mzuri na mwepesi ili

wananchi waweze kuifahamu vizuri Sheria hii. Baada ya maelezo hayo, naomba kutoa hoja.

(MHE. MOHAMED A. MOHAMED)

Waziri wa Nchi,

Ofisi ya Makamu wa Pili wa Rais